

5. Богдан Корж (1952 р. н.) : [в т. ч. вказані назви праць скульптора: „Глобус-Баба”, „Говерла”] // Каталог обласної виставки творів закарпатських художників, присвяченої Всеукраїнському дню художника. – Ужгород, 2005. – С. 9.
6. Богдан Корж : [скульптор] // Митці Закарпаття. – Ужгород : Госпрозрахунк. РВВ Закарпат. облас. упр. по пресі, 1994. – С. 52-53. : портр., іл.
7. Корж Богдан Васильович : [коротка біогр. скульптора, в т. ч. його праці: „Даная”, „Пам’ятник угорському королю Андрашу I та королеві Анастасії – доньці Ярослава Мудрого”] // IV обласна виставка скульптури : 10.12 – 26.12 2003 р. – Ужгород, 2003. – С. 9. : іл.
8. Корж Богдан Васильович : [коротка біогр. скульптора, в т. ч. його праці: „Загроза”, „Ранок”, „Амазонка”] // V обласна виставка скульптури : 19 груд. 2008 р. – Ужгород, 2008. – С. 4-7. : портр., іл.
9. Корж Богдан Васильович : [скульптор] // Художники Закарпаття : до 55-річчя Закарпат. орг. Нац. Спілки худож. України. – Ужгород : Карпати, 2001. – С. 126-127. : портр., іл.
10. Корж Богдан Васильович : 1952 р. н. : [коротка біогр. скульптора, в т. ч. його праці: „Весна”, „Весняний торс”, „Клубок”] // Мистецтво Закарпаття : каталог творів із фондів музею. – Кн. 1. – Ужгород : Шарк, 2005. – С. 122-123.

11. Гаврош, О. „Вибране” Богдана Коржа й Людмили Радько : [вихід альб. „Вибране”] / Олександр Гаврош // Старий Замок. Паланок. – 2007. – 29 листоп. – 5 груд. – С. 23.
12. Гаврош, О. Видосвіти Людмили та Богдана Коржів : [вист.-проект „Вибране”] / Оксана Гаврош // Едельвейс Закарпаття. – 2007. – 6 груд. – С. 4.
13. Ковальчук, А. Виставка Богдана Коржа та Людмили Корж-Радько : [вист. худож. в галереї „Ужгород”] / Анатоль Ковальчук // Трибуна. – 2007. – 24 листоп. – С. 3.

ЛИСТОПАД: 28

МИКОЛА МИКОЛАЙОВИЧ ВЕГЕШ

50-річчя від дня народження вченого-історика, політолога, педагога і адміністратора вищої школи (нар. 1962)

Карпатська Україна (1938–1939 рр.) – важливий період не тільки крайової, але й вітчизняної історії в цілому. Він по праву вважається одним із важливих етапів українського державотворення.

Зрозуміло, що в часи гортіївської окупації краю та радянську добу національно-визвольні змагання українців Закарпаття змальовувалися тільки чорними фарбами. І тільки з кінця 1980-х рр. ситуація почала змінюватися на краще. А найбільша заслуга в цьому тоді ще молодого історика Миколи Миколайовича Вегеша. Він у ті неоднозначні часи не побоявся взятися за вивчення вищезгаданих подій. Відтоді минуло понад два десятиріччя. Зараз наш колега – відома в наукових і політичних колах людина, він – доктор історичних наук, професор, ректор Ужгородського національного університету. Його фахові здобутки і майбутній життєвий ювілей й спонукали нас до написання цієї статті.

Микола Вегеш народився 28 листопада 1962 р. в смт Міжгір'я Міжгірського району Закарпатської області в родині службовців. У 1984 р. закінчив історико-педагогічний факультет Івано-Франківського державного педагогічного інституту (тепер Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника). У 1984–1990 рр. був вчителем історії та суспільствознавства Синеvirської СШ, що на Міжгірщині. Згодом навчався в аспірантурі. З листопада 1993 р. працює в Ужгородському університеті на таких посадах: асистент (1993–1994) та доцент (1994–1997) кафедри історії України; доцент (1997–2000), професор (2000–2002) та завідувач (2002–2011) кафедри політології; декан історичного факультету (2004–2005). З квітня 2005 р. – ректор Ужгородського університету. Крім того, очолював за сумісництвом Інститут карпатознавства (2000–2004) та НДІ політичної регіоналістики УжНУ (з травня 2009 р.).

Професор Микола Вегеш – відомий вітчизняний вчений. Бібліографія його публікацій налічує понад 1000 позицій. Тут ми виділимо головні напрямки його дослідницьких пошуків.

Головна наукова тема, вивченню якої колега присвятив понад два десятиріччя, торкається такого важливого періоду крайової історії, як Карпатська Україна. Як уже було сказано, ця проблема привернула увагу історика ще у 80-х рр. ХХ ст. Ставши аспірантом, Микола Вегеш під керівництвом спочатку проф. Василя Ілька, а згодом проф. Володимира Задорожного наполегливо і систематично працював над вивченням обраної теми. Він ґрунтовно опрацював матеріали Державного архіву Закарпатської області. Проаналізував і праці попередників, написані переважно на основі

марксистсько-ленінської ідеології, Розшукав окремих учасників досліджуваної події і зафіксував їх спомини. До закінчення аспірантури він не тільки написав дисертацію, але й мав низку наукових публікацій, у тому числі дві книги. У студіях історик показав розвиток промисловості, сільського господарства та торгівлі на Закарпатті наприкінці 1930-х рр. Він також приділив чільне місце характеристиці внутрішньополітичного становища Карпатської України, зокрема розкрив питання виникнення Карпатської Січі, підготовки і проведення виборів до Сойму, показав внесок українців Східної Галичини, Північної Буковини і Наддніпрянської України у розбудову Карпатської України, боротьбу січовиків проти угорських окупантів тощо. Підсумовуючи, можна сказати, що М. Вегеш вперше змалював об'єктивну картину розвитку подій на Закарпатті в період з жовтня 1938 р. і по березень 1939 р. Логічним наслідком дослідницьких пошуків у цьому напрямку став успішний захист кандидатської дисертації у березні 1994 р.

Захистивши кандидатську дисертацію, М. Вегеш продовжив дослідження обраної проблеми. Тепер він почав вивчати Карпатську Україну в контексті міжнародних відносин другої половини 30-х рр. ХХ ст. Найбільш глибоко і комплексно ця проблема розкрита у докторській дисертації (захищена у вересні 1998 р.) та низці монографій (написаних одноосібно або у співавторстві), а саме: „Карпатська Україна 1938–1939 років у загальноєвропейському історичному контексті” (Ужгород, 1997; 2 томи), „Карпатська Україна в міжнародних відносинах (1938–1939)” (Ужгород, 1997), „Міжнародне становище Карпатської України (1938–1939)” (Ужгород, 1997), „Карпатська Україна на шляху державотворення” (Ужгород, 2009) та ін. У цих та інших студіях науковець вперше показав місце, роль і значення Закарпаття у зовнішньополітичних концепціях і політиці Німеччини, Італії, Угорщини, Польщі, Румунії, Югославії... На основі глибокого і всебічного опрацювання архівних документів (у тому числі й зарубіжних архівосховищ) Микола Вегеш об'єктивно висвітлив взаємовідносини керівництва Карпатської України з різними політичними об'єднаннями і організаціями та урядами окремих європейських держав. Він також зробив об'єктивний аналіз державно-правового становища Закарпаття у досліджуваний період. Погоджуємось з думкою дослідника про те, що Августин Волошин орієнтувався на Німеччину тільки тому, що

вбачав у ній гаранта територіальної цілісності Карпато-Української держави (на жаль, інтереси правлячих кіл Угорщини, свого союзника, Гітлер поставив вище державницьких потуг закарпатських українців). Додамо, що М. Вегеш скрупульозно простежив етапи вивчення вищезазначеної проблеми (як вітчизняними, так і зарубіжними вченими) і запропонував власну її періодизацію.

Крім синтетичних праць з проблем Карпатської України, М. Вегеш написав низку досліджень, в яких розкриваються окремі актуальні аспекти досліджуваної теми. Серед них назвемо такі: „Карпатська Україна і Німеччина (1938–1939)” (Ужгород, 1996), „Румунія і Карпатська Україна (1938–1939)” (Ужгород, 1999) та ін. Також велику увагу історик приділяв вивченню життєвого шляху, політичної та державної діяльності видатних діячів Карпатської України. Серед них треба назвати Августина Волошина, Михайла Брацайка, Юлія Брацайка, Василя Гренджу-Донського, Степана Клочурака, Михайла Колодзінського (Гузара), Федора Ревая, Юліана Ревая, Івана Рогача, Вікентія Шандора та ін. Дослідник повернув чесне ім'я багатьом активним учасникам подій 1938–1939 рр. Серед окремих видань з цієї проблематики назвемо наступні: „Августин Волошин” (Ужгород, 1995), „Смерть президента: (Останні дні життя і смерть президента Карпатської України Августина Волошина)” (Ужгород, 1996), „Громадсько-політична і культурно-освітня діяльність Василя Гренджі-Донського (1897–1974)” (Ужгород, 2000), „Карпатська Україна 1938–1939 років в портретах” (Ужгород, 2000), „Августин Волошин і Карпатська Україна” (Львів-Хуст, 2004), „Августин Волошин: життя і помисли президента Карпатської України” (Ужгород, 2005; 2-ге вид. – 2009), „Карпатська Україна в портретах” (Ужгород, 2007) та ін.

Підкреслимо, що в коло наукових зацікавлень ювіляра входять не тільки питання Карпатської України. Він досліджував низку інших проблем. Серед них вкажемо на такі: національно-визвольні змагання українців Східної Галичини і Закарпаття у першій половині ХХ ст., діяльність Української Повстанської Армії, угорська іредента на Закарпатті у міжвоєнний період, становище українців Румунії після 1945 року... Чимало розвідок він присвятив відомим діячам вітчизняної історії Михайлу Драгоманову, Михайлу Грушевському, Олегу Ольжичу, Андрею Шептицькому

та ін. Низку публікацій, у тому числі й окремих видань, він має про свого вчителя – професора Володимира Грабовецького.

Завершуючи мову про наукові здобутки колеги, зауважимо, що в останній період він більше працює в царині політології (переважно геополітики). Частина його студій з цієї тематики увійшла до 4-томника „Історія і політика” (Ужгород, 2005). А у поточному році побачило світ видання „Геополітика в іменах”.

У наступній частині своєї статті торкнемося здобутків М. Вегеша в царині педагогіки і методики. Безперечно, він має педагогічний дар. Підтвердженням цьому слугує і той факт, що уже в 23 роки його було обрано керівником Міжгірського методичного об'єднання вчителів історії. І він успішно справлявся з покладеними на нього обов'язками. В університеті викладав такі курси, як „Історія України”, „Політологія”, „Зовнішня політика України”, „Методика викладання політичних дисциплін” та спецкурс „Суспільно-політичні процеси на Закарпатті в 20–30-х рр. ХХ ст.”. Він завжди демонстрував чудове знання фактичного матеріалу, вміння викладати його логічно, послідовно і доступно у взаємозв'язку з раніше вивченими темами, розуміння студентської психології тощо. Його заняття – динамічні, пізнавальні і заставляють студентів працювати.

Свій багатий педагогічний досвід ювіляр використав при написанні навчальних підручників і посібників. Серед яких назвемо найголовніші, а саме: „Становлення і розвиток політичної думки в Україні” (Ужгород, 1995), „Історія української державності” (Ужгород, 1996), „Основи політології” (Ужгород, 1998, 2003), „Політологія: конспект лекцій” (Ужгород, 1999), „Політологія” (Київ, 2008) та ін. Вони користуються неабияким попитом у студентів вищих навчальних закладів різних рівнів акредитації.

Вагомими науково-педагогічними здобутками ювіляр завдячує також і дружині, їх палке кохання бере свій початок ще з студентських років. Зараз Анастасія Іванівна – кандидат філологічних наук, викладач кафедри української мови Ужгородського університету. Вона добре розуміє свого чоловіка і допомагає йому в усьому. Подружжя Вегешів виростило і виховало двох синів – Ігоря та Івана. Перший закінчив відділення політології факультету суспільних наук, викладає на рідній кафедрі та плідно працює над кандидатською дисертацією. Другий – успішно навчається на

географічному факультеті УжНУ. Обидва сини і невістка Маріанна намагаються дарувати батькам тільки позитивні емоції.

Багаторічна і сумлінна праця професора М. Вегеша гідно відзначена. Так, його нагороджено орденом „За заслуги” III і II ступенів (2007 і 2009), Почесною грамотою Верховної Ради України (2007), Грамотою Верховної Ради України (2004). А ще він – академік Міжнародної Слов'янської академії (1999), АН вищої школи України (2006) та АН вищої освіти України (2008), Відмінник освіти України (2007), лауреат премій ім. В. Гренджі-Донського (1993) та акад. І. Крип'якевича (1996).

Професор М. Вегеш підійшов до свого першого життєвого ювілею. Як свідчить вищенаведений матеріал, ювілейну дату він зустрічає з вагомими здобутками. А попереду нові вершини. Тож ми щиросердечно бажаємо Миколі Миколайовичу доброго здоров'я, життєвої наснаги, сімейного благополуччя, невичерпної енергії та оптимізму, нових вагомих здобутків в царині історії, політології, педагогіки, політики та адміністративної роботи, успішного здійснення усіх планів і задумів!

МИКОЛА ОЛАШИН

Джерельні приписи:

1. Вегеш, М. М. Угорська іредента на Закарпатті між двома світовими війнами (1918 – 1939 рр.) / М. М. Вегеш, В. І. Гиря, І. Ф. Король. – Ужгород, 1998. – 130 с.
2. Вегеш, М. М. Карпатська Україна 1938-1939 років в портретах : метод. посібник для студентів істор. ф-ту / М. М. Вегеш, Л. В. Горват. – Ужгород, 2000. – 101 с.
3. Августин Волошин. Життя і помисли президента Карпатської України / М. М. Вегеш [та ін.]. – 2-е вид., допов. – Ужгород : Карпати, 2009. – 482 с. : портр, іл.
4. Вегеш, М. Карпатська Україна (1938-1939) : соц.-економ. і політ. розвиток / М. Вегеш. – Ужгород, 1993. – 136 с.
5. Вегеш, М., Задорожний В. Велич і трагедія Карпатської України : історико-попул. нарис / М. Вегеш, В. Задорожний. – Ужгород, 1993. – 82 с.
6. Боднар, В. Л. Карпатська Україна в міжнародних відносинах (1938–1939) : [монографія] / В. Л. Боднар, М. М. Вегеш. – Ужгород : Колір принт, 1997. – 134 с.
7. Вегеш, М. М. Громадсько-політична і культурно-освітня діяльність Василя Гренджі-Донського (1897–1974) : матеріали до спецкурсу „Історія укр. л-ри ХХ ст.” / Микола Миколайович Вегеш. – Ужгород, 2000. – 106 с.

8. Вегеш, М. М. Карпатська Україна : документи і факти / Микола Миколайович Вегеш. – Ужгород : Карпати, 2004. – 432 с.
9. Вегеш, М. М. Назустріч волі : нариси історії визвольних змагань / М. М. Вегеш. – Вид. 2-ге, змінене й доп. – Ужгород : Гражда, 2008. – 148 с.
10. Вегеш, М. М. Карпато-Українське державотворення : до 70-річчя проголошення держ. незалежності Карпатської України : [монографія] / М. М. Вегеш, М. Ю. Токар. – Ужгород : Вид-во УжНУ „Говерла”, 2009. – 536 с. : іл.
11. Вегеш, М. М. Карпатська Україна в контексті українського державотворення : навч. посіб. / М. М. Вегеш, М. Ю. Токар, М. Басараб. – Ужгород : Карпати, 2008. – 256 с. : іл.
12. Вегеш, М. М. Карпатська Україна на шляху державотворення / М. М. Вегеш, М. Ю. Токар. – Ужгород : Карпати, 2009. – 448 с. : портр, фото.
13. Вегеш, М. М. Країни Центрально-Східної Європи та українське питання (1918–1939) : монографія / М. М. Вегеш, С. В. Віднянський. – Ужгород, 1998. – 258 с.
14. Вегеш, М. Національно-визвольні змагання українців Східної Галичини і Закарпаття в 1918–1950 рр. ХХ ст. : монографія / М. Вегеш; Н. Греченюк. – Ужгород, 2003. – 195 с.

15. Вегеш, М. Августин Волошин і Карпатська Україна / М. Вегеш // Сто-рінки історії України ХХ століття. – К. : Освіта, 1992. – С. 307-318.

16. Вегеш, М. Без Гуцульської Республіки не було б Карпатської України : [до 90-річчя з часу проголош. в Ясіні Гуцул. Республіки] / Микола Вегеш // Новини Закарпаття. – 2009. – 31 січ. – С. 18, 19.
17. Вегеш, М. Практика впровадження Болонської реформи : [інтерв'ю із ректором УжНУ, д-ром іст. наук, проф. / вела О. Мілашовська] / Микола Вегеш // Світ Карпат. – 2005. – № 3. – С. 16. : портр.
18. Вегеш, М. М. Ужгородському національному університету – 65 / Микола Миколайович Вегеш // Слово вчителя. – 2010. – 15 жовт. – С. 5.

19. Вітання „Просвіти” професору Миколі Вегешу з нагоди 40-річчя : [вчен.-іст., громад.-політ. діяч] // Календар „Просвіти” на 2002 рік. – Ужгород : Закарпат. край. т-во „Просвіта”, 2002. – С. 228.
20. Федака, С. Д. Вегеш Микола Миколайович : [д-р іст. наук, проф.] / С. Д. Федака // Енциклопедія Закарпаття : визначні особи ХХ ст. – Ужго-род : Гражда, 2007. – С. 66-67. : портр.

21. Гаврош, О. Микола Вегеш „Назустріч волі” : [кн. проф. й ректора УжНУ] / Олександр Гаврош // Старий Замок. Паланок. – 2008. – 11-17 груд. – С. 22.

22. Ректора УжНУ Миколу Вегеша нагороджено дипломом третього ступеня : [вид. М. Вегеша та М. Токара „Карпатська Україна на шляху державотворення” удостоєно дипломом третього ступеня у нац. конкурсї „Краща книга України” ; в т. ч. про нагородж. співавт. орденом „За заслуги” II ст.] // Карпат. Україна. – 2009. – 12 верес. – С. 1.
23. Токар, М. Микола Вегеш став почесним доктором Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника : [ректор УжНУ, проф.] / Маріан Токар // Новини Закарпаття. – 2007. – 20 жовт. – С. 4. : портр.

ГРУДЕНЬ: 4

ВАСИЛЬ ЛАР

120-річчя від дня народження релігійного
і громадського діяча (1892–1983)

Народився 4 грудня 1892 р. в с. Золотарево (тепер Хустського району Закарпатської області). Закінчив Ужгородську богословську семінарію, висвячений на священника 26 травня 1918 р. Протягом свого життя душпастирював в багатьох парафіях Закарпаття, зокрема у Верхніх Воротах, де разом з учителем Йосифом Баланчуком, майбутнім письменником Лукою Дем'яном і його братом Іваном та Іваном Григоєм заснували товариство „Просвіта” – друге в районі після Скотарського.

Василь Лар – прекрасний педагог. Його було призначено директором Ужгородської греко-католицької жіночої вчительської семінарії, яку очолював аж до угорської окупації Закарпаття. Проводив активну роботу в крайовому товаристві „Просвіта”, тісно співпрацював з визначними педагогами краю, зокрема з Августиним Волошином, Віктором Желтваєм, Августиним Стефаном, Юліаном Реваєм.

Емігрувавши після окупації Закарпаття в Прагу, а потім у Сполучені Штати Америки, продовжував разом з душпастирством і просвітницьку роботу. Був парохом Собору Непорочного зачаття Пречистої Діви Марії в Філадельфії і протягом 32-х років – парохом церкви св. Петра і Павла в Анонсії, Конн. За широко розвинену просвітницьку працю Міська управа виявила до нього особливу